

شهادت در اندیشه و سیره امام خمینی

تکلیف را سیدالشهداء محلوم کردند

اشاره:

امام خمینی (ره) که به حق لقب «احیاگر اسلام ناب» برآورده ایشان است و سمبل همه اسلام شناسان راستین بودند بسیاری از اهداف و آرمان‌های اسلامی را زنده کرد. امام؛ شخصیتی جامع در ابعاد مختلف علمی و عملی بود و توانست یکی از کم‌نظیرترین حادثه‌های تاریخ اسلام را بیافریند. یکی از ویژگی‌های رهبری امام، ایجاد روحیه شهادت‌طلبی بین مردم بود که به واسطه آن، انقلاب اسلامی - بزرگ‌ترین انقلاب مردمی قرن - به وقوع پیوست و این، مهم‌ترین سلاح در مقابل دشمنان انقلاب در طول سی سال نظام جمهوری اسلامی بوده است. در این مقال، با توجه به بیانات حضرتش، به بررسی شهادت در اندیشه آن بزرگوار می‌پردازیم.

امام خمینی (ره)، نهضت عاشورایی امام حسین (ع) را مبنای حرکت خویش در انقلاب اسلامی قرار داد و با تاسی و الگوبرداری از قیام عاشورا، به مبارزه با حکومت شاه پرداخت

ملکوتی و مُلکی شکسته شود و قلب‌های ماورای اصفیاء الله، از جولان در حول آن فرو بسته شود. ما خاکیان محجوب یا افلاکیان، چه دانیم که این «ارتزاق عند الرّب شهدا» چی است؟ چه بی‌سما مقامی باشد که خاصّ مقرّبان درگاه او جل و علا و وارستگان از خود و ملک هستی باشد، پس مثل من وابسته به علائق و وامانده از حقایق چه گویم و چه نویسم، که خاموشی بهتر و شکستن قلم، اولی است.»^۳

همچنین ایشان پیرامون نکاتی از همین آیه می‌فرمایند: «در این آیه کریمه، بحث در زندگی پس از حیات دنیا نیست که در آن عالم، همه مخلوقات دارای نفس انسانی، به اختلاف مراتب از زندگی حیوانی و مادون حیوانی تا زندگی انسانی و مافوق آن زنده هستند؛ بلکه شرف بزرگ شهادی در راه حق، «حیات عند الرّب» و ورود در «ضیافت الله» است. این حیات و این ضیافت را با قلم‌های شکسته‌ای مثل قلم من، نمی‌توان توصیف و تحلیل کرد. این حیات و این روزی، غیر از زندگی در بهشت و روزی در آن است. این لقاء الله و ضیافت الله می‌باشد. آیا این همان نیست که برای صاحبان نفس مطمئنّه وارد است: «فادخلی فی عبادی و ادخلی یحیی» که فرد بارز آن سید شهیدان سلام الله علیه است؟»^۴

انقلاب اسلامی مابه‌ربری امام خمینی (ره)، پدیده‌ای بی‌نظیر در میان انقلاب‌های بزرگ دنیا است که محصول ایثار و شهادت‌طلبی جوانان و بزرگمردانی مخلص است. تلاش آنان در کلام

و به آن‌ها که در راه خدا کشته می‌شوند، مرده نگویید؛ بلکه آن‌ها زنده‌اند، ولیکن شما نمی‌فهمید.

در آیات و احادیث فراوان، به مقوله جهاد فی سبیل الله اشاره و از شهادت به عنوان والاترین منزلت و مقام یاد شده است. در قرآن کریم، آیات فراوان در تمجید از مقام شامخ و

والای شهیدان آمده است که خود نشان از عظمت کسانی است که سرفرازانه به معامله با خدای خویش نشستند و در جوار رحمت باری تعالی جاوید گشته‌اند: «ولا تحسبنّ الذّین قتلوا فی سبیل الله امواتا بل احياء عند ربهم یرزقون»؛ کسانی را که در راه خدا کشته شده‌اند مرده مپندار؛ بلکه زنده‌اند و نزد پروردگارشان روزی داده می‌شوند.

حضرت امام خمینی (ره)، در بیاناتی ضمن اشاره به آیه فوق؛ شأن و مقام بسیار عظیم برای شهیدان توصیف می‌نمایند که خاصّ مقرّبان و خاصّان درگاه باری تعالی است: «اگر نبود در شأن و عظمت شهدای معظم فی سبیل الله جز این آیه کریمه، که با قلم قدرت غیب پر قلب مبارک نورانی سید رسل صلی الله علیه و آله و سلم نگاشته و پس از تنزل مرحلی به ما خاکیان صورت کتبی آن رسیده است، کافی بود که قلم‌های

تا مرد به تیر عشق بی‌سر نشود در حضرت معشوق مطهر نشود شهادت، عشق بازی با خداست و دوران جهاد، دوران حکومت عشق است. آری، دفاع مقدس فرصتی بود برای عشق‌بازی و خودسازی و فرصتی برای گذشتن و چشم‌پوشی کردن از لذات دنیوی و نفس کشیدن در فضایی که عطر محمدی (ص) را بدون هر گونه گزافه‌گویی می‌توان احساس کرد. فرصتی که همه مردم دنیا، حسرت لحظه‌ای از آن را دارند و دریغ که در باغ شهادت بسته شده است.

آری، شهادت والاترین آزمایشی است که شهید به وسیله آن و با عزّت و افتخار، در مرتبه عظیم و جاوید رستگاران قرار می‌گیرد و به تعبیر قرآن، حقیقتی است که همه آن را در نمی‌یابند و سعادت است که نصیب هر کسی نمی‌شود: «ولا تقولوا لمن یقتل فی سبیل الله اموات بل احياء ولکن لا تشعرون»؛

پژوهش‌های فلسفی و مطالعات فرهنگی
بر تامل جامع علوم انسانی

■ در اندیشه امام خمینی
■ (ره)، از روحیه
■ شجاعت طلبی
■ مسلمانان صدر اسلام،
■ به عنوان مهم‌ترین
■ رمز پیشرفت و حفظ
■ اسلام و مسلمانان یاد
■ شده است.

امام خمینی (ره): خداوند!
این دفتر و کتاب شهادت
را همچنان به روی
مشتاقان باز و ما را هم از
وصول به آن محروم نکن.
خداوند! کشور ما و ملت ما
هنوز در آغاز راه مبارزه‌اند
و نیازمند به مشعل
شهادت.

ما هم با این رمز، پیش برد و با این رمز است که ملت‌ها می‌توانند پیش ببرند.»
 امام خمینی (ره) با زنده نمودن فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی و با اندیشه‌ای عاشورایی، خاضعانه در راه رسیدن به آرمان‌های اسلام و انقلاب عزیزمان قدم گذاشتند و عاشقانه وجود نورانی و مبارک خویش را برای شهادت آماده نمودند: «امروز خمینی آغوش و سینه خویش را برای تیرهای بلا و حوادث سخت آماده کرده است و برای درک شهادت روزشماری می‌کند.»
 با این روحیه بود که سرانجام توانستند این نهضت عظیم را به ثمر برسانند و به احیای ارزش‌های مقدس اسلام و انقلاب بپردازند.

ایشان در این راه خطیر، تحوّل عظیم در کشور و در میان مردم به وجود آوردند و در سخنانی، با وعده پیروزی حق بر باطل، خود را تابع امر و فرمان خدا می‌دانستند، هیچ‌گونه ذلت و بندگی را به جز بندگی حق نمی‌پذیرفتند و خود را راضی به مشیت و رضای حق تعالی می‌دانستند: «امروز روزی است که خدا این‌گونه خواسته است و دیروز خدا آن‌گونه خواسته بود و فردا ان‌شاءالله روز پیروزی جنود حق خواهد بود؛ ولی خواست خدا هر چه هست، ما در مقابل آن خاضعیم و ما تابع امر خداییم و به همین دلیل طالب شهادتیم و تنها به همین دلیل است که زیر بار ذلت و بندگی غیر خدا نمی‌رویم.»

از روشن‌ترین جلوه‌های رهبری امام خمینی (ره)، هدایت و رهبری ایشان در

عاشورایی امام حسین (ع) را مبنای حرکت خویش در انقلاب اسلامی قرار داد و با تاسی و الگوپذیری از قیام عاشورا، به مبارزه با حکومت شاه پرداخت، در برابر ظلم و ستم رژیم پهلوی قیام نمود و بر این باور بود که: «احیای دین در این عصر، بدون احیای عاشورا ممکن نیست؛ چون تنهارا هکار برای احیای دین، انقلاب بوده و تنهارا به حرکت در آوردن چرخ عظیم انقلاب، احیای عاشورای حسینی است.»
 ایشان با اشاره به عظمت هدف والای خویش، نهضت خود را سیراب گشته از مکتب امام حسین (ع) می‌داند و بر تحمّل رنج‌ها و سختی‌ها در این راه مقدس تأکید می‌فرماید: «تکلیف ماها را سیدالشهداء معلوم کرده است. در میدان جنگ از قلت عدد نترسید، از شهادت نترسید. هر مقدار عظمت داشته باشد مقصود و ایده انسان، به همان مقدار باید تحمّل زحمت بکند.»^۶

در اندیشه امام خمینی (ره)، از روحیه شهادت‌طلبی مسلمانان صدر اسلام، به عنوان مهم‌ترین رمز پیشرفت و حفظ اسلام و مسلمانان یاد شده است. آن حضرت در مورد تأثیر قابل توجه این روحیه بر مردم ایران و نقش آن در پیروزی انقلاب اسلامی، می‌فرماید: «... در ملت ما تحوّل حاصل شد که آن تحوّل سابقه نداشت؛ آن تحوّل این بود که شهادت را برای خودشان فوز عظیم می‌دانستند. جوان‌های ما الآن هم پیش من می‌آیند، بعضی از آنها می‌گویند که شما دعا کنید که ما شهید بشویم. این رمز پیروزی بود که همان‌طور که در صدر اسلام، مسلمین با این رمز پیش بردند، ملت

امام راحل این‌گونه آمده است: «فداکاری‌ها و مجاهدات جوانان پر و مند کشور اسلامی پایه‌گذار خروج از ظلمت به سوی نور و از حقارت به سوی سرافرازی و از اسارت به سوی استقلال بود.....»

حضرت امام خمینی (ره)، نقشی والا و عظیم در هدایت و فرماندهی نیروهای شهادت‌طلب و احیای فرهنگ تفکر بسیجی در جامعه اسلامی ایران به عهده داشت و بزرگترین دستاورد انقلاب به‌رهبری ایشان، احیای اسلام ناب محمدی (ص) و مهم‌ترین و بارزترین ویژگی آن، ترویج فرهنگ شهادت و ایثارگری بود. ایشان، نهضت

امام خمینی (ره)، «افتخار و آفرین بر شهدای حوزه و روحانیت که در هنگامه نبرد، رشته تعلقات درس و بحث مدرسه را بریدند و عقال تمثیلات را از پای حقیقت علم برگرفتند و سبکبالان به میهمانی عرشیان رفتند»

امام خمینی (ره) با اشاره به مقام والای شهیدان در نزد خداوند، آن چنان جایگاهی برای شهید برمی شمرد که زبان خویش را در وصف آن قاصر می بیند. ایشان این جایگاه را سعادت ابدی و ازلی از جانب خداوند برای کسانی که عاشقانه جان خویش را در طبق اخلاص نهادند، می دانند و خود را محروم از رسیدن به این فیض عظیم: «از شهیدان ارجمندی که خداوند تعالی در شأن آنان کلمه بزرگ «احیا عند ربهم یرزقون» را فرموده است، بشری قاصر مثل من چه تواند گفت؟ آیا بار یافتن نزد خداوند و ضیافت مقام ربوبی از آنان را می توان با قلم و بیان و گفت و شنود توضیح داد؟ آیا این همان مقام «فادّخلی فی عبادی و ادّخلی جنتی» نیست که حدیث شریف بر سید شهیدان و سرور مظلومان منطبق نموده است؟ آیا این جنت همان است که مؤمنان در آن راه دارند یا لطیفه الهی آن است؟ آیا این بار یافتن و ارتزاق نزد ربّ الارباب؛ همان معنی بشری آن است یا رمزی الهی و والا تر و فوق برداشت بشر خاکی؟ بارالها این چه سعادت عظیمی است که نصیب بندگان خاص خود فرمودی که ما از آن محرومیم؟»^{۱۱}

ایشان شهادت را چیزی جز عشق به خدا و شوق به لقاء الله نمی بینند و شهدا را عاشقانی که جرعه نوش وصل یار هستند، خطاب می نمایند: «از شهدا که نمی شود چیزی گفت. شهدا شمع محفل دوستانند. شهدا در قهقهه مستانه شان و در شادی وصولشان «عند ربهم یرزقون» اند و از «نفوس مطمئنه ای»

بیشتر مرهون تأثیرات معجزه گونه شخصیت معنوی حضرت امام (ره) در رهبری دفاع مقدس است.»^۷

امام خمینی (ره) با اندیشه بیدار و آگاه خویش و با شعار شهادت طلبی و احیای فرهنگ شهادت، جوانان این مرز و بوم را آن چنان عاشورایی و شهادت طلب بار آورد که آنان در راه دفاع از کشور خویش سر از پای نمی شناختند و عاشقانه به جبهه های حق علیه باطل شتافتند. در نظر ایشان، دفاع از اسلام به عنوان فریضه ای واجب محسوب می شود و در بیاناتی، آمادگی خود را برای ادای این فریضه اعلام می دارند: «من خون و جان ناقابل خویش را برای ادای واجب حق و فریضه دفاع از مسلمانان، آماده ساخته ام و در انتظار فوز عظیم شهادتم.»^۸

ایشان شهادت را هدیه ای الهی مبتنی بر ایمان می دانند و این اعتقاد خالصانه و عشق به شهادت را موجب پیروزی و غلبه بر دشمنان برمی شمردند: «آنچه که ملت ما را پیروز کرد، ایمان به خدا و عشق به شهادت بود. ملت ایران هیچ نداشت و ایمان داشت و ایمان او را بر همه قدرت ها غلبه داد.»^۹

همچنین ایشان در بیاناتی سرچشمه تمام فداکاری ها و از جان گذشتگی های رزمندگان عزیزمان را در ایمان راسخ و اعتقادی عمیق به پروردگار منان می دانند: «ایمان است که شما را وادار می کند بروید و برای اسلام فداکاری کنید و ایمان است که در جبهه ها این عزیزان ما در جنگ تا حد شهادت حاضر هستند و تا این ایمان را حفظ کردید ... هرگز نخواهید آسیب دید.»^{۱۰}

هشت سال حماسه دفاع مقدس است که تأثیری عمیق و فراوان بر روحیه ملت قهرمان ایران و رزمندگان اسلام داشت. ایشان به عنوان بزرگترین معمار تجدید حیات اسلام در عصر حاضر، نقش به سزایی در احیای ارزش های والای اسلام و برافراشته نمودن پرچم حق داشتند. رهبر عظیم الشان انقلاب، حضرت آیت الله خامنه ای، درباره خصوصیات و ویژگی های رهبری حضرت امام (ره) در هدایت نیروهای مسلح می فرماید: «غیر از دوران پیامبر (ص) و دوران خلافت امیرالمؤمنین (ع) و مدت کوتاهی از امام مجتبی (ع)، فرمانده کل قوای عارف و حکیم و عاشق و الهی در دنیا سراغ نداریم... ما در هیچ جای دنیا، نه امروز و نه در گذشته، نیروی نظامی سراغ نداریم که تحت فرماندهی انسانی معنوی و الهی و عارف و دارای رقیب ترین احساسات بشری و در عین حال با قاطعیت و صلابتی که هیچ فرماندهی در دنیا از آن برخوردار نیست، به حراست و دفاع از ناموس و حیات شرافتمندانه ملت در مقابل تجاوزگران بپردازد. شور و حال سلحشوری و رزمندگی، شوق به جهاد و استقامت رزمندگان و فتوحات عظیمی که در نبرد با دشمنان اسلام به دست آورده اند،

امام خمینی (ره) «این
محرم را زنده نگه دارید.
ما هر چه داریم از این
محرم است. از این قتل
سیدالشهدا (ع) است و
شهادت او است. ما باید
به عمق این شهادت و
تأثیر این شهادت در
عالم برسیم و توجه کنیم
که تأثیر او امروز هم
هست.

هستند که مورد خطاب «فَادْخُلِي فِي عِبَادِي
و ادخلی جنتی» پروردگارند. این جاصحبت
از عشق است و عشق؛ و قلم در ترسیمش
بر خود می شکافد.^{۱۲}

در توصیف شهادت و بیان منزلت والای
شهید، امام (ره) با حسرتی عارفانه و تواضعی
خالصانه به تحسین افتخار آفرینان عرصه نبرد
می پردازند و این چنین می فرمایند: «افتخار و
آفرین بر شهدای حوزه و روحانیت که در
هنگامه نبرد، رشته تعلقات درس و بحث
مدرسه را بریدند و عقالت تمنیات را از
پای حقیقت علم برگرفتند و سبکبالان به
میهمانی عرشیان رفتند و در مجمع ملکوتیان
شعر حضور سروده اند... یکی چون من،
عمری در ظلمات حصار و حجاب ها مانده
است... و دیگری در اول شب یلدای
زندگی، سینه سیاه هوس ها را دریده و با
سپیده سحر عشق، عقد وصال و شهادت
بسته است و حال، من غافل که هنوز از کتم
عدم ها به وجود نیامده ام، چگونه از وصف
قافله سالاران وجود وصفی کنم؟^{۱۳}

در نگاه امام خمینی (ره)؛ شهیدان مظهر افتخار
و غرور ملت و تجلی عزت و سرافرازی جامعه
اسلامی و موجب اعتلای اسلام و ملت اسلامی
محسوب می شوند. «اسلام شهدای بزرگ داشته
است و مفتخر است به این که در راه خدا و در راه
هدف، شهدای بزرگ داده است. ماهم مفتخریم
به این که در راه اسلام و در راه هدفمان شهید
بدهیم.»^{۱۴}

امام عظیم الشان ما، در بیاناتی با اعتراف
بسر عجز و ناتوانی خویش، خالصانه
و متواضعانه قدردان شهادت طلبی و
فداکاری شهدا و رزمندگان اسلام بودند:
«بر ماست که با اعتراف به عجز خویش، از
رزمندگان عزیزتی که با شهادت طلبی ها و
رشادت هایشان از میهن اسلامی خود دفاع
نموده و با خون پاک خود چراغهایی فراراه
آزادی تمام ملت های دریند برافروختند،

قدردانی نمایم.»^{۱۵}
ایثار و شهادت طلبی در نظر امام خمینی
(ره)، زمینه ساز و هموارکننده مسیر انتظار و
ظهور است و بر این مینا پایه های انقلاب را
بنا نمودند. ایشان با امید به گسترش اسلام
در تمام جهان؛ زمینه ظهور امام عصر (عج)
را مهیا می بینند: «انقلاب اسلامی با تأییدهای
خداوند متعال، در سطح جهان در حال
گسترش است و ان شاءالله با بسط آن،
قدرت های شیطانی به انزوا کشیده خواهند
شد و حکومت مستضعفان برپا و زمینه برای
حکومت جهانی مهدی آخرالزمان (عج)
مهیا خواهد شد.»^{۱۶}

امام بزرگوار ما، در مکتب خویش، درس قیام و
شهادت طلبی و ایثار را به همگان آموخت و نقشی
مهم در رهبری نهضت عظیم اسلامی بر عهده
داشت. ایشان با احیای فرهنگ شهادت، موجب
پیروزی انقلاب اسلامی در مقابل دشمنان شدند.
آن حضرت آن چنان در این راه ثابت قدم و مصمم
بود که هیچ مانعی وی را از رسیدن به هدف
مقدسش باز نمی داشت و تار سیدن به آن، از هیچ
تلاش و کوششی دریغ نکردند. و بر ماست که
با پایبندی و زندگیگه داشتن فرهنگ شهادت طلبی
و الگو قرار دادن نهضت امام حسین (ع)، در راه
حفظ اسلام و دفاع از دستاوردهای عظیم انقلابمان
قدم برداریم و بدانیم که عامل اساسی حفظ و تداوم
اسلام و انقلاب اسلامی، «فرهنگ عاشورا» بوده
و هست. امام خمینی (ره) در این زمینه می فرماید:
«این محرم را زنده نگه دارید. ما هر چه داریم از
این محرم است. از این قتل سیدالشهدا (ع) است و
شهادت او است. ما باید به عمق این شهادت و
تأثیر این شهادت در عالم برسیم و توجه کنیم که
تأثیر او امروز هم هست.

امام خمینی (ره) در این زمینه می فرماید: «این محرم
را زنده نگه دارید. ما هر چه داریم از این محرم
است. از این قتل سیدالشهدا (ع) است و شهادت
او است. ما باید به عمق این شهادت و تأثیر این
شهادت در عالم برسیم و توجه کنیم که تأثیر او

امروز هم هست.

اگر این مجالس وعظ و خطابه و عزاداری و
اجتماعات سوگواری نبود، کشور ما پیروز
نمی شد. همه در تحت بیرق امام حسین (ع) قیام
کردند. الان هم می بینید که در جبهه ها وقتی که
نشان می دهند آنها را، همه با عشق امام حسین (ع)
است که دارند جبهه ها را گرم نگه می دارند.»^{۱۷}
نهضت عظیم اسلامی، با عشق به شهادت در
مسیر مقدس خویش گام نهاد و در این راه، با
انقلاب الهی و فداکاری های ارزشمندان خود و با
نثار خون شهیدان بسیاری، سرافرازان استقلال و
عظمت خویش را باز یافت: «خوشابه حال آنان
که با شهادت رفتند. خوشابه حال آنان که در این
قافله نور جان و سر باختند. خوشابه حال آنهایی
که این گوهرها را در دامن خود پروراندند. امام
خمینی (ره): خداوند! این دفتر و کتاب شهادت را
همچنان به روی مشتاقان باز و ما را هم از وصول
به آن محروم نکن. خداوند! کشور ما و ملت ما
هنوز در آغاز راه مبارزه اند و نیازمند به مشعل
شهادت. تو خود این چراغ پر فروغ را حافظ و
نگهبان باش.»^{۱۸}

پی نوشت ها:

۱. بقره، ۱۵۴.
۲. آل عمران، ۶۹.
۳. صحیفه امام، ج ۲۰، ص ۱۰۱.
۴. همان، ج ۱۸، ص ۳۲۵، ۱۹/۱۱/۶۲.
۵. همان، ج ۱۶، ۲۹۰.
۶. همان، ج ۱۷، ص ۵۵.
۷. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۸۶/۱/۲۷.
۸. صحیفه نور، ج ۲۰، ص ۱۱۳.
۹. همان، ج ۱۶، صص ۲۰۱ - ۱۹۷، ۱۳۶۱/۳/۲۳.
۱۰. همان، ج ۱۶، صص ۲۷۹ - ۲۷۲، ۱۳۶۱/۶/۹.
۱۱. پیام حضرت امام خمینی، ۲۰ آذر ۱۳۶۱ (۲۵ صفر ۱۴۰۳).
۱۲. صحیفه امام، ج ۲۱، ص ۱۴۷، ۶۷/۷/۱.
۱۳. همان، ص ۸۸، ۶۷/۱۲/۳.
۱۴. همان، ج ۱۶، صص ۱۶۶ - ۱۲۴، ۱۳۵۸/۲/۱۷.
۱۵. ۶۲/۶/۱۰.
۱۶. صحیفه امام خمینی، ج ۱۵، ص ۲۴۹.
۱۷. همان، ج ۱۷، ص ۵۸.
۱۸. همان، ج ۲۰، ص ۳۳۹.